

Uloga Zavoda za socijalni rad u izricanju mjera izdvajanja djeteta iz obitelji

Krsnik, Larisa

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:645550>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-13**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Larisa Krsnik

ULOGA ZAVODA ZA SOCIJALNI RAD U IZRICANJU
MJERA IZDVAJANJA DJETETA IZ OBITELJI

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, rujan 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Larisa Krsnik

ULOGA ZAVODA ZA SOCIJALNI RAD U IZRICANJU
MJERA IZDVAJANJA DJETETA IZ OBITELJI

ZAVRŠNI RAD

Mentor: izv. prof. dr. sc. Ivan Šimović

Zagreb, rujan 2023.

SADRŽAJ

1. Uvod.....	1
2. Temeljne odrednice mjera izdvajanja djece iz obitelji.....	2
2.1. Specifičnosti žurne mjere izdvajanja djeteta iz obitelji i postupak njezina provođenja.....	3
2.2. Sinergija žurne mjere izdvajanja djeteta iz obitelji i mjere privremenog povjeravanja skrbi o djetetu.....	6
3. Važnost stručne procjene u postupcima izdvajanja i smještaja djeteta izvan obitelji.....	7
4. Izvanobiteljski smještaj djeteta.....	10
5. Ishodi i posljedice mjera izdvajanja i smještaja djeteta izvan obitelji.....	14
6. Izazovi socijalnih radnika u zaštiti prava i dobrobiti djeteta i vlastite slike u javnosti.....	17
7. Zaključak.....	19
Popis tablica.....	21
Literatura.....	22

Uloga Zavoda za socijalni rad u izricanju mjera izdvajanja djeteta iz obitelji

Sažetak:

Cilj ovog preglednog rada je, koristeći dostupnu znanstvenu literaturu i zakonske odredbe, produbiti spoznaje o ulozi Zavoda za socijalni rad prilikom zaštite djetetova najboljeg interesa kada ono više nije ostvarivo unutar obitelji te prikazati kompleksnost postupaka obiteljsko-pravne zaštite i njihov utjecaj kako na dijete i roditelje, tako i na stručnjake. Rad opisuje pravne i stručne mehanizme koji se koriste u postupcima izdvajanja djeteta iz obitelji te se osvrće na važnost pravodobnog reagiranja, smještaja djeteta i cjelokupnog tretmana Zavoda za socijalni rad. Pregled literature upućuje na nužnost adekvatnije pripreme nadležnih tijela u postupcima žurnog izdvajanja djeteta iz obitelji te dijalog sa zakonodavcem oko efikasnosti mjera koje se izriču kao posljedica istog. Nadalje, kroz obradu literature, vidljiva je i potreba za transformacijom i unaprjeđenjem alternativnih oblika skrbi koji će odgovarati individualiziranim potrebama djeteta te za usvajanjem preventivnog i proaktivnog pristupa od strane ključnih aktera koji sudjeluju u zaštiti djece i njihovih prava.

Ključne riječi: najbolji interes djeteta, izdvajanje djeteta iz obitelji, mjere obiteljsko-pravne zaštite, uloga Zavoda za socijalni rad

The role of the Institute of Social Work in imposing measures for the separation of a child from his family

Abstract:

The aim of this B.A. thesis is to deepen the knowledge of the role of the Institute of Social Work in protecting the best interests of the child when this is no longer achievable within the family, and to demonstrate the complexity of family law protection procedures and their impact on both the child and the parents and professionals. The article describes the legal and professional mechanisms involved in proceedings to remove a child from the family and addresses the importance of timely response, placement of the child, and overall treatment by the Institute of Social Work. The review of the literature points to the need for more adequate preparation of the relevant authorities for the procedures of hasty separation of the child from the family and a dialogue with the legislator on the effectiveness of the family law protection measures imposed as a result. In addition, the literature reviewed shows the need for the transformation and improvement of alternative forms of care that meet the individual needs of the child and the adoption of a preventive and proactive approach by the main actors involved in the protection of children and their rights.

Key words: the best interests of the child, the removal of the child from the family, family law protection measures, the role of the Institute of Social Work

Izjava o izvornosti

Ja, *Larisa Krsnik* pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio/-la drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ime i prezime: *Larisa Krsnik*

Datum: 27.09.2023.

1. UVOD

Prava i dobrobit djece smatraju se stožernim vrijednostima u hrvatskom i globalnom društvu te kao takve, zaštićene su domaćim, ali i međunarodnim pravnim izvorima poput Ustava Republike Hrvatske, Konvencije o pravima djeteta i mnogim drugim. Razlozi snažne ustavne i zakonske regulative vezane uz zaštitu djece kriju se u postavki da djeca pripadaju najvulnerabilnijoj skupini ljudi koja su stup svakog trenutnog i budućeg društva (Hrabar, 2019.). Bivajući tako, načelo najboljeg interesa djeteta postaje temeljnom odrednicom hrvatske obiteljsko-pravne zaštite i stavlja se u primarni plan prilikom prevencije i intervencija usmjerenih na očuvanje sigurnosti djeteta (Čop i Svalina, 2015.).

Temeljni problem nastaje u trenutcima nemogućnosti osiguranja najboljeg interesa djeteta u okviru njegove obitelji. Roditeljska skrb predstavlja primarni institut te „*prvu liniju obrane*“ sigurnosti i prava djeteta upravo zbog toga što je utemeljena na emocionalnoj povezanosti između roditelja i djeteta te na potrebi roditelja da pružaju brigu i skrb svojoj djeci te ih pripreme za preostale životne etape. Kada takva roditeljska skrb i zaštita izostane te je djetetova dobrobit ugrožena, intervenira cijela društvena zajednica, a ponajprije državna tijela (Hrabar, 2019.). Zavodi za socijalni rad i sudovi predstavljaju ključne medijatore između djetetova boravka u obitelji te njegovog izuzimanja iz iste. Značenje navedenoga leži u činjenici da državna tijela zbog svoje stručnosti i kompetentnosti u području obiteljsko-pravne zaštite, uživaju svojevrsnu slobodu u procjeni svakog pojedinačnog slučaja te temeljem načela najboljeg interesa djeteta donose odluke o mjerama koje će biti izrečene, sukladno načelu razmjernosti (Radočaj, 2008.). Ipak, važno je biti svjestan kako se mjerama zaštite prava i dobrobiti djeteta zadire u obiteljski život, bilo to samo u obliku pružanja pomoći i podrške u ostvarivanju roditeljske skrbi nad djetetom ili intervencijama kroz teže mjere izdvajanja djeteta iz obitelji. Iz tog razloga, mora postojati nužnost te svrha iza svakog miješanja u život obitelji koja prema Ustavu Republike Hrvatske uživa posebnu zaštitu (Radočaj, 2008.).

U ovom radu naglasak će biti stavljen na temeljne odrednice mjera izdvajanja djeteta iz obitelji kao krajnjih i najtežih mjera obiteljsko-pravne zaštite te na specifičnosti mjere žurnog izdvajanja i smještaja djeteta izvan obitelji kada je ista neminovna zbog djetetove ugroženosti. U radu ćemo se osvrnuti i na mjeru privremenog povjeravanja

skrbi o djetetu te njegova smještaja kao izravne posljedice mjere žurnog izdvajanja te opisat ćemo međupovezanost dvije navedene mjere iz različite nadležnosti. Istaknuti će se i važnost stručne procjene kao temeljnog sredstva Zavoda za socijalni rad prilikom određivanja mjera ili predlaganja istih sudu, posebice u kontekstu privremenog povjeravanja brige o djetetu te njegova smještaja izvan obitelji. Isto tako, važno je naglasiti kako svaka intervencija, pa tako i ona u obiteljski život ima svoje ishode i posljedice, ali ne samo za obitelj, već i za stručnjake. Socijalni radnici susreću se sa brojnim izazovima prilikom odlučivanja i postupanja u slučajevima zaštite djeteta, ali i prozivkama javnosti o čemu će također biti riječi u radu. Temeljna svrha ovoga rada jest pokazati intenzitet i kompleksnost postupaka zaštite djetetova najboljeg interesa kada ono više nije ostvarivo unutar obitelji te nastojanje nadležnih tijela (posebice Zavoda za socijalni rad) da isto osiguraju pravnim i stručnim mehanizmima u okviru društvene zajednice.

2. TEMELJNE ODREDNICE MJERA IZDVAJANJA DJECE IZ OBITELJI

Obiteljsko okruženje trebalo bi predstavljati sigurnosnu zonu za svako dijete te je svaki roditelj zakonski obavezan biti prvi koji će štiti djetetova prava i dobrobit (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, čl.127, st.1). Omogućujući djetetu zdrav i pravilan rast i razvoj te sretno odrastanje, roditelji ispunjavaju svoju zakonsku dužnost i odgovornost te u startu preveniraju nužnost državne intervencije u obiteljski život (Hrabar, 2019.). S druge strane, kada dođe do izostanka ispunjavanja roditeljske uloge i ugroze djetetova zdravlja i života, nastupaju mjere intervencije koje se izriču prema roditeljima ovisno o stupnju ugroženosti djeteta i sukladno načelu razmjernosti (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, čl.128).

Mjere izdvajanja djece iz obitelji predstavljaju krajnje i najteže mjere obiteljsko-pravne zaštite, koje se izriču onda kada ni na jedan drugi način nije moguće zaštititi dobrobit djeteta. Spomenutim mjerama dijete se izuzima iz njemu poznatog obiteljskog okruženja te povjerava na brigu, skrb i smještaj u udomiteljsku obitelj, ustanovu socijalne skrbi ili kod druge osobe koja zadovoljava pretpostavke za skrbnika (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, čl.129, st.2). Bitno je naglasiti da, iako je riječ o mjerama koje su represivne prirode, što odlikuje ozbiljnost ugroženosti djetetova života, ovakve mjere moraju biti opetovano preispitivane te se treba

intenzivno raditi s roditeljima na uklanjanju razloga izdvajanja djeteta iz obitelji, poboljšanju obiteljskih okolnosti te u skladu s tim na povratku djeteta u obitelj ili planiranju njegova trajnog zbrinjavanja u što kraćem vremenskom periodu (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, čl.129, st.3). Predmetne mjere nikako ne smiju predstavljati jedinu vrstu reakcije na djetetovu ugroženost unutar obitelji, već im, u pravilu, moraju prethoditi blaže i razmjernije mjere za koje se smatra da će najbolje odgovoriti na potrebe djeteta u danom trenutku (Sladović Franz, 2003.). Neke od njih jesu mjere iz nadležnosti Zavoda za socijalni rad koje uključuju upozorenja na pogreške i propuste u ostvarivanju roditeljske skrbi, stručnu pomoć i podršku, ali i intenzivnu stručnu pomoć i nadzor kada ranije spomenute mjere nisu dovoljno efikasne u otklanjanju nedostataka u ostvarivanju roditeljstva i brizi o djetetu (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, čl. 134). „Sve mjere namijenjene zaštiti osobnih prava i interesa djeteta regulirane su redosljedom koji upućuje na postupnost intervencija u odnosu roditelj – dijete“ (Alinčić i sur., 1994., prema Sladović Franz i Mujkanović, 2003.:2). Ipak, postoje određene okolnosti u kojima se „postupnost“ zanemaruje i važna je neodgodiva intervencija u obiteljski život jer su prava, a posebice život i zdravlje djeteta, iznimno kompromitirani (Hrabar, 2019.). U takvim posebnim situacijama, izriče se žurna mjera izdvajanja i smještaja djeteta izvan obitelji kao jedna od mjera iz nadležnosti zavoda za socijalni rad, ali i mjera izdvajanja djeteta iz obitelji.

2.1. Specifičnosti žurne mjere izdvajanja i smještaja djeteta izvan obitelji i postupak njezina provođenja

Riječ „žurnost“ ukazuje na nešto što je neodgodivo, prioritarno – upućujući nadležnim tijelima da se, kada je riječ o djetetu i njegovoj ugroženosti u osobnom ili imovinskom aspektu, svaki postupak provodi hitno, istodobno štiteći djetetova prava i dobrobit (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, čl.10). Odgovornost na zaštiti djece ne leži samo u rukama roditelja i nadležnih tijela već čitave zajednice. Iz tog razloga, najčešće je zajednica ta koja može primijetiti povredu djetetovih prava te na njoj ostaje više moralna nego pravna dužnost da isto i prijavi Zavodu za socijalni rad (Hrabar, 2019.). Zavod za socijalni rad predstavlja jedan od ključnih zaštitnih faktora

koji je dužan reagirati na svaku prijavu koja upućuje na sumnju ugroze djeteta te se izričito naglašava važnost suradnje nadležnih tijela kako bi promptno postupili, procijenili obiteljsku situaciju te izrekli odgovarajuće mjere obiteljsko-pravne zaštite (Sladović Franz i Mujkanović, 2003.). Kao što je i ranije spomenuto, postoji načelo razmjernosti temeljem kojega mjere koje se izriču uvijek moraju odgovarati stupnju djetetove ugroženosti kako bi se ispoštovala najblaža moguća intervencija u obiteljski život (Hrabar, 2019.). Ipak, kada nastupi kombinacija rizika za djetetov život, zdravlje i dobrobit poput zlostavljanja i teškog zanemarivanja, obiteljskog nasilja, alkoholizma, teškog siromaštva i drugih rizičnih faktora, nesumnjivo je opravdano izricanje žurne mjere izdvajanja i smještaja djeteta izvan obitelji (Sladović Franz i Mujkanović 2003.).

Tablica 2.1.1

Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2021. godini

Žurna mjera izdvajanja i smještaja djeteta izvan obitelji	
Broj žurnih mjera	359
Broj djece za koju je mjera predložena prema dobi i spolu	489
od toga djeca do 7 godine	266
od toga djeca od 7 do 14 godine	157
od toga djeca od 14 do 18 godine	66
od toga muški	242
od toga ženski	247
Broj donesenih rješenja o žurnom izdvajanju	353
po službenoj dužnosti	349
na prijedlog djeteta	2
na prijedlog roditelja	2
Broj izvršenja rješenja o žurnom izdvajanju djeteta u kojima je zatražena pomoć policije	121
Upozorenja na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi o djetetu	1.842
Stručna pomoć i potpora u ostvarivanju skrbi o djetetu	2.699
Intenzivna stručna pomoć i nadzor nad ostvarivanjem skrbi o djetetu	1.380

Izvor: Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, 2022.

Iz godišnjeg statističkog izvješća za 2021. godinu (2022.) proizlazi kako je u Republici Hrvatskoj žurna mjera izdvajanja i smještaja djeteta izvan obitelji bila izrečena 359 puta, od čega je bila predložena pretežno za djecu do sedme godine, podjednako za djecu muškog i ženskog spola. Rješenja o žurnom izdvajanju uglavnom su donesena po službenoj dužnosti Zavoda za socijalni rad, uz samo po dva rješenja donesena na prijedlog djeteta te dva na prijedlog roditelja. Važno je istaknuti i da je za nešto manje od polovice izvršenja rješenja o žurnom izdvajanju djeteta iz obitelji bila nužna policijska pomoć. Usporedbom sa drugim mjerama iz nadležnosti Zavoda za socijalni rad, vidljivo je kako je žurna mjera izdvajanja i smještaja djeteta izvan obitelji ipak najmanje puta izrečena mjera u 2021. godini. To upućuje na činjenicu da se radi o mjeri koja ostaje posljednje sredstvo borbe protiv ugroze djetetove dobrobiti, dok učestalo traženje policijske pomoći ukazuje na ozbiljnost situacija visokorizičnih obitelji.

Iz navedenog, može se zaključiti kako je temeljna pretpostavka za određivanje žurne mjere postojanje opasnosti za djetetovo zdravlje i život u tolikom razmjeru da se dijete ne bi moglo zaštititi niti jednom drugom blažom mjerom (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, čl.135, st.1). Mjeru, kao što je već i spomenuto, rješenjem donosi Zavod za socijalni rad, najčešće po službenoj dužnosti, a izvršava ju često uz pomoć policijskih službenika dok stručni tim Zavoda odmah po prijavi/obavijesti provodi procjenu ugroženosti prava i dobrobiti djeteta (Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, NN 123/15, 87/22, čl.3, st.3). Bitno je naglasiti kako se žurnu mjeru izdvajanja i smještaja djeteta izvan obitelji može izreći neovisno o postojanju drugih mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta koje se u danom trenutku mogu provoditi ili se namjeravaju izreći, a njezino trajanje je 15 dana od oduzimanja djeteta (Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, NN 123/15, 87/22, čl.6).

Jedna od glavnih sastavnica rješenja o žurnoj mjeri izdvajanja djeteta iz obitelji jest i djetetov smještaj, pri čemu govorimo o povezanosti dviju mjera iz različitih nadležnosti.

2.2. Sinergija žurne mjere izdvajanja djeteta iz obitelji i mjere privremenog povjeravanja skrbi o djetetu

U slučajevima hitnog izuzimanja djece izvan obitelji, potrebno je u najkraćem mogućem roku, osigurati i adekvatan smještaj (Sladović Franz i Mujkanović, 2003.). Iz tog razloga, rješenjem kojim se izriče žurno izdvajanje djeteta iz obitelji zbog narušenog zdravlja i života djeteta, Zavodu za socijalni rad stavlja se na dužnost i odluka o privremenom smještaju djeteta kod druge osobe, udomiteljske obitelji ili ustanove socijalne skrbi (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, čl.135, st.2). Zavod za socijalni rad, u sklopu svoje nadležnosti za institut udomiteljstva i institucionalnog smještaja, podnosi prijedlog sudu o donošenju rješenja o privremenom smještaju djeteta zajedno sa stručnom procjenom i mjestom smještaja u roku od 72 sata od djetetovog izuzimanja iz obitelji (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, čl.137, st.4). U slučaju da je prijedlog mjere privremene skrbi iniciran od strane djeteta ili roditelja, Zavod će na zahtjev suda, izraditi procjenu ugroženosti djeteta te mu istu dostaviti (Hrabar, 2019.). Iznimno, mjera žurnog izdvajanja djeteta može se i produžiti za dodatnih 8 dana, u slučaju sučevog propusta da donese odluku o privremenom smještaju u zakonom propisanom roku (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, čl.138, st.5). Bitno je naglasiti kako se mjera privremenog povjeravanja skrbi o djetetu, osim kada je dijete žurno izdvojeno, izriče i u situacijama kada je u tijeku obiteljska procjena, a djetetova dobrobit je ugrožena u toj mjeri da se ne mogu čekati rezultati procjene i izricanje drugih mjera obiteljsko pravne zaštite (Hrabar, 2019.).

Nakon donesenog rješenja o privremenom smještaju djeteta, sud je dužan sukladno utvrđenom činjeničnom stanju, odlučiti i ostvarivanju osobnih odnosa s djetetom, njegovoj zabrani ili nadzoru (Hrabar, 2019.). Ono što je od iznimne važnosti jest poticati roditeljsku suradnju u postupcima izvanobiteljskog smještaja djeteta, budući da roditelji uglavnom ostvaruju sve druge sadržaje roditeljske skrbi osim stanovanja s djetetom, a stavljanje djetetova najboljeg interesa u prvi plan može iznimno olakšati djetetovu prilagodbu na novonastalu situaciju (Sladović Franz i Mujkanović, 2003.). Mjera privremenog povjeravanja djeteta izvan obitelji može trajati najdulje 30 dana, uz iznimku produživanja mjere za dodatnih 30 dana u slučaju posebnih opravdanih okolnosti, dok se također može i ukinuti prije isteka roka od 30 dana ukoliko prestanu

postojati razlozi zbog kojih je mjera bila izrečena (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, čl.152, st.3,5). Najkasnije pet dana prije isteka roka na koji je mjera donesena, važno je da Zavod za socijalni rad sudu dostavi obiteljsku procjenu i eventualno prijedlog o izricanju drugih mjera za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta ukoliko se za tim pokaže potreba (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, čl.152, st.4).

Prema svemu navedenom, uočljivo je konstantno isprepletanje mjere iz nadležnosti Zavoda, koja kao i druge mjere iz iste nadležnosti, često prethode ili se istodobno odvijaju s mjerama iz nadležnosti suda (Karačić, 2021.). Suradnja suda i Zavoda za socijalni rad neminovna je u obiteljsko-pravnim pitanjima te jedan od ključnih razloga zašto se Zavod za socijalni rad uvijek navodi kao pomoćno tijelo suda obzirom da svojim stručnim mehanizmima olakšava istom donošenje odluka koje mogu imati značajan utjecaj na obiteljski život. U danom slučaju, jedan od stručnih mehanizama koji se provlači kroz cijeli postupak izdvajanja i privremenog smještaja djeteta jest stručna procjena na temelju koje stručni tim Zavoda uvelike doprinosi donošenju odluka kojima je cilj ostvarivanje djetetove dobrobiti.

3.VAŽNOST STRUČNE PROCJENE U POSTUPCIMA IZDVAJANJA I SMJEŠTAJA DJETETA IZVAN OBITELJI

Primarna zadaća Zavoda za socijalni rad, kada je riječ o slučajevima zaštite djeteta, jest identificirati potrebe koje kod djeteta nisu zadovoljene i prava koja su potencijalno ugrožena te utvrditi koji je kapacitet roditelja da prepoznaju vlastite propuste te pruže odgovarajuću skrb djetetu kako bi ono ostalo unutar obitelji. Glavni cilj leži u postizanju promjena u obiteljskom životu gdje će roditelji, uz stručnu pomoć i podršku, otkloniti nedostatke u vlastitom odgoju za djetetovo sretno djetinjstvo u sklopu obitelji ili će dijete biti potrebno izdvojiti iz obiteljskog okruženja kako bi njegov najbolji interes bio sačuvan dok roditelji ne osiguraju uvjete za njegov siguran povratak (Karačić, 2021.).

Kako bi se na formalan način osiguralo adekvatno provođenje postupaka vezanih za zaštitu djece uz poštivanje zakonskih odredbi i pravila struke, nadležno ministarstvo donosi Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta kojim se određuju

„uvjeti stručne osposobljenosti radnika i njihova edukacija za provođenje mjera, način provođenja mjera za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta, kriteriji za stručnu procjenu kao i visina iznosa i način isplate naknade za provedbu mjera iz nadležnosti Zavoda za socijalni rad“ (Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, NN 123/15, 87/22, čl.1).

Kako bi Zavod za socijalni rad uopće mogao odrediti ili provoditi svojevrsnu mjeru iz vlastite nadležnosti, ili pak sudu predložiti izricanje prikladne mjere, postoji potreba da stručni tim Zavoda donese stručnu procjenu odnosno procjenu ugroženosti prava i dobrobiti djeteta (Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, NN 123/15, 87/22, čl.2, st.1). Radi se o skupu stručnjaka, čija je glavna svrha da kroz multidisciplinarnost i zajedničku suradnju, poduzimaju aktivnosti s ciljem postizanja pozitivne promjene i osiguranja djetetove dobrobiti (Karačić, 2021.). Tim se sastoji od socijalnog radnika koji je često i voditelj slučaja, pravnika, psihologa te u nekim slučajevima i socijalnog pedagoga te edukacijskog rehabilitatora koji po primitku prijave o potencijalnoj ugroženosti djeteta, odmah započinju sa ispitivanjem situacije i stručnom procjenom “ (Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, NN 123/15, 87/22, čl.2, st.2).

Ono što je bitno naglasiti jest da prema Konvenciji o pravima djeteta (1989., čl.18) primarnu odgovornost i brigu za dijete snose roditelji, a u slučaju njihova propusta, bit će im osigurana pomoć i podrška od nadležnih tijela (posebice socijalnih službi) kako bi ispunili svoje roditeljske dužnosti. U skladu s Konvencijom, sagledavajući obiteljski život kao djetetovo prirodno okruženje, kriteriji za procjenu ugroženosti djeteta ispituju dva faktora: okolnosti na strani djeteta te okolnosti na strani roditelja. Pod kriterijima vezanim za dijete, sagledava se stupanj sigurnosti te ugroze djetetova zdravlja i života, razina razvojnog rizika, temeljne potrebe djeteta (obrazovanje, odnosi s drugima, sposobnost brige o sebi) te djetetova emocionalna, kognitivna, društvena te ponašajna odraslost (Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, NN 123/15, 87/22, čl.4, st.1). S druge strane, kod roditelja je važno identificirati i procijeniti njihove roditeljske vještine te odgojne postupke, kao i spremnost na suradnju i promjenu neadekvatnih roditeljskih obrazaca s ciljem stvaranja predodžbe o mogućoj prikladnoj i dugotrajnoj roditeljskoj skrbi po završetku slučaja (Sladović Franz i Ajduković, 2008., prema Karačić, 2021.).

Stručna procjena se također temelji i na rezultatima prijašnjih mjera, kao i na podacima iz socijalne anamneze te rezultatima koji su dobiveni korištenjem instrumenata poput Lista za procjenu razvojnih rizika, roditeljskih snaga, sigurnosti djeteta itd. Postupak stručne procjene završava donošenjem odluke Zavoda za socijalni rad o potrebi izricanja mjera iz nadležnosti Zavoda ili pak podnošenja prijedloga sudu o izricanju težih mjera kada je to nužno (Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, NN 123/15, 87/22, čl.4, st.2,3).

Dotičući se konkretnih mjera žurnog izdvajanja i smještaja djeteta izvan obitelji te privremenog povjeravanja skrbi o djetetu, bitno je naglasiti kako se često radi o visokorizičnim obiteljima te u skladu s tim, kao takvima im se mora i pristupiti. Brojni pristupi i modeli koji ispituju intervencije u obiteljski život ističu kako većina socijalnih službi, visokorizičnu obitelj procjenjuje obzirom na nužnost izdvajanja djeteta iz obitelji u što kraćem vremenskom roku (Maurović, 2010). U skladu s tim, Maurović (Lecomte i Lefebvre, 1986., Dagenais i sur., 2004., prema Maurović, 2010.) u svom radu navodi kako prema teoriji krizne intervencije, kriza predstavlja ključni trenutak za „*ulazak*“ u visokorizične obitelji i rad s istima, jer su obično takve obitelji pod svakodnevnim okolnostima zatvorene za promjene.

Obzirom da je razlog mjere žurnog izdvajanja djeteta iz obitelji visok stupanj ugroženosti djetetova zdravlja i života, Zavod za socijalni rad može ju odrediti neovisno o provođenju ostalih mjera (Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, NN 123/15, 87/22, čl.6). Isto tako, budući da je drugi „*korak*“ nakon izdvajanja djeteta iz obitelji predlaganje sudu mjere o privremenom povjeravanju na skrb drugoj osobi, ustanovi socijalne skrbi ili udomiteljskoj obitelji, Zavod za socijalni rad dužan je provesti obiteljsku procjenu u kojoj je korisnik cijela obitelj (Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, NN 123/15, 87/22, čl.5, st.2). Obiteljska procjena sastoji se od utvrđivanja obiteljskih zaštitnih i rizičnih čimbenika kako bi se kroz postupke pripreme, prikupljanja informacija, identificiranja potreba na razini obitelji, kreiranja programa rada i promjene te praćenje i završnu evaluaciju mogao donijeti prikladan zaključak o prijedlogu mjere koja se u ovom slučaju odnosi na privremeno povjeravanje skrbi o djetetu (Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, NN 123/15, 87/22, čl.5, st.3). Nakon pravomoćnosti mjere, odlučuje se o plaćanju troškova smještaja djeteta te se programom rada utvrđuju

obveze i dužnosti Zavoda kao i roditelja, u suradnji sa svim dionicima postupka, uključujući i Zavod na području kojeg je dijete smješteno te fizičku/pravnu osobu koja je djetetu osigurala izvanobiteljski smještaj (Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, NN 123/15, 87/22, čl.18, st.2).

4. IZVANOBITELJSKI SMJEŠTAJ DJETETA

Donošenje odluke o smještaju djeteta izvan obitelji otvara cijeli niz novih izazova za Zavod za socijalni rad. Ono što se otvara kao ključno pitanje jest koji je izvanobiteljski smještaj najprikladniji za ispunjenje cilja najboljeg interesa djeteta u smislu osiguravanja podržavajuće okoline za njegov pravilan i siguran rast i razvoj (Sladović Franz, 2004.). Brojni autori ističu kako bi neposredno nakon donošenja ovakve odluke trebala nastupiti iscrpna priprema djeteta i roditelja na novonastale okolnosti, na samo izdvajanje djeteta te njegovo upućivanje u novo okruženje radi lakše prilagodbe (Ajduković, 1998., prema Sladović Franz, 2004.). Osim toga, mnogi smatraju kako je upravo adekvatan smještaj djeteta presudan za djetetovo daljnje psihosocijalno funkcioniranje zbog čega se treba ostaviti dovoljno vremena kako bi se donijela najbolja moguća odluka (Waterhouse i Brocklesby, 2001., prema Sladović Franz, 2004.). Međutim, kada govorimo o žurnoj mjeri izdvajanja i smještaja djeteta izvan obitelji, surova realnost jest da je smještaj, posebice privremena skrb najčešće neplanirana budući da se radi o hitnim intervencijama zbog visokog stupnja ugroženosti djetetova života i zdravlja gdje je cilj dijete smjestiti što prije te na bilo koje mjesto na kojem bi bilo privremeno sigurno dok se traži rješenje koje će biti u njegovom najboljem interesu (Wattenberg, Luke, Cornelius, & Menke, 2001., prema Hebert, Helie & Espasito, 2018.). U Hrvatskoj, najčešće će smještaj djeteta ovisiti o *„dostupnom mjestu i smještajnom kapacitetu samih ustanova pa je nerijetko smještaj djeteta lokacijski uvjetovan slobodnim mjestom koje često nije blizu djetetovog dotadašnjeg prebivališta“* (Vejmelka i Sabolić, 2015.:77). Nažalost, takve situacije često mogu dovesti do toga da smještaj nije odgovarajući za dijete, bilo da se radi o institucijskoj ili izvaninstitucionalnoj skrbi te njegova nepripremljenost na život u novom okruženju vrlo lako može postati rizični čimbenik za njegovu dobrobit (Waterhouse i Brocklesby, 2001., prema Sladović Franz, 2004.). Ipak, bitno je

naglasiti kako prema Konvenciji o pravima djeteta (1989., čl.20, st.1), „*dijete kojemu je privremeno ili trajno uskraćena obiteljska sredina, ili koje zbog svoje dobrobiti u njoj ne smije ostati, ima pravo na posebnu zaštitu i pomoć države*“. To znači da je država dužna svakom djetetu pružiti izvanobiteljsku zaštitu, osiguravajući im smještaj i skrb kod druge osobe, udomiteljske obitelji ili ustanove socijalne skrbi i na taj način pružajući im kontinuitet i stabilnost u daljnjem životu (Konvencija o pravima djeteta, 1989, čl.20, st.2,3).

Tablica 4.1.

Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2021. godini

Broj odluka suda o privremenom povjeravanju i smještaju djeteta izvan obitelji - kada je na prijedlog centra za socijalnu skrb dijete prethodno bilo žurno izdvojeno	342
Broj žurnih mjera prema vrsti privremenog smještaja	433
kod druge osobe koja zadovoljava pretpostavke za skrbnika	42
u ustanovi socijalne skrbi	257
kod druge fizičke ili pravne osobe koja obavlja djelatnost socijalne skrbi	14
u udomiteljskoj obitelji	120

Izvor: Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, 2022.

Prema podacima iz Godišnjeg statističkog izvješća za 2021. godinu, može se vidjeti kako je sud u 342 slučaja u kojemu je Zavod prethodno žurno izdvojio dijete, donio odluku o privremenom povjeravanju i smještaju djeteta izvan obitelji. Što se tiče izrečenih žurnih mjera prema vrsti privremenog smještaja, iz tablice je vidljivo da je najviše djece bilo upućeno u ustanovu socijalne skrbi, zatim nešto manje u udomiteljsku obitelj, dok je izrazito mali broj djece bilo upućeno kod druge osobe koja ispunjava pretpostavke za skrbnika i pravne/fizičke osobe koja obavlja djelatnost socijalne skrbi. Iz navedenog, uočljivo je da na našim prostorima postoji prijepor između smještanja djece u ustanove kao institucionalnog oblika skrbi i udomiteljske obitelji kao izvaninstitucionalnog smještaja kojeg se u današnje vrijeme sve više zagovara.

Kada se govori o ustanovama socijalne skrbi, odnosno, domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, misli se na domove u koje se najčešće smještaju djeca starije životne dobi i adolescenti, ona koja iskazuju probleme u ponašanju, koja imaju

već razvijenu određenu vrstu privrženosti prema roditeljima te djeca koja su proživjela teška životna iskustva poput zlostavljanja i nasilja, trauma i stresa te im je potrebna stručna pomoć i podrška (Ajduković, Sladović Franz i Kregar, 2005., prema Bartoluci, 2014.). Radi se o grupi djece koja u zajedničkim odgojnim i socijalizacijskim aktivnostima provode svaki dan te koja borave u zajedničkom prostoru – domu, gdje im se uz pomoć stručnog osoblja pomažu upotpuniti potrebe koje nisu bile zadovoljene kroz roditeljsku skrb (Vejmelka, 2015.). Vejmelka (Gillian, 1999., prema Vejmelka 2015.) u svom radu navodi kako se institucionalna briga za djecu svodi na četiri temeljna koraka: zadovoljavanje temeljnih životnih potreba u skladu s djetetovom dobi te rastom i razvojem, zatim pružanje sigurnosti djetetu kroz zaštitu od daljnjeg nasilja i promociju njegovih prava, rad na djetetovu oporavku od traumatskih iskustava i prilagodbi na novo okruženje te pružanje pomoći djetetu u pripremi na samostalan život ili povratak u obitelj kroz jačanje njegovih zaštitnih čimbenika te razvoj otpornosti. Svako odstupanje od ovih koraka, ili rad nasuprot istim, predstavljao bi direktno kršenje dobrobiti djece i zanemarivanja njihova najboljeg interesa (Vejmelka, 2015.).

U novije vrijeme, ovakav oblik institucionalnog smještaja, smatra se ne baš „*najboljim interesom*“ za djecu te nailazi na brojne sugestije za unaprjeđenje. Neke od temeljnih kritika ove vrste skrbi za djecu polazi od činjenice da postoji premalo stručnjaka na velik broj djece koji se često mijenjaju čime se skrb ne može individualizirati, a djeca nemaju stabilnost odraslih figura koje potražuju te često smještaj u domove rezultira dugotrajnom skrbi gdje djeca ostaju po nekoliko godina i razrjeđuju im se kontakti sa roditeljima i zajednicom u koju bi se danas-sutra trebali vratiti (Sladović Franz, 2004., Sladović Franz, Kregar Orešković i Vejmelka, 2007., Vejmelka, 2012., prema Vejmelka 2015.). Iako ne favorizirani, dječji domovi su i dalje najzastupljenija vrsta smještaja djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi u Republici Hrvatskoj, što upućuje na to da se treba raditi na njihovoj transformaciji u sadržajnom (aktivnosti, opremljenost) i profesionalnom (raznovrstan i educiran stručni kadar) smislu kako bi takav oblik skrbi, za djecu za koju je prikladan (potreba za tretmanom i stručnom podrškom), dosegao najvišu moguću razinu (Vejmelka, 2015.).

S druge strane, u skladu s procesom deinstitucionalizacije, sve se češće kao prvi izbor smještaja djeteta bira udomiteljstvo (Žganec i Kujundžić, 2003., prema Sladović

Franz, 2004.). Smatra se kako bi se kod smještaja u udomiteljsku obitelj uvijek trebalo inzistirati na srodničkom udomiteljstvu kada je ono moguće (kod šire obitelji), dok postoji opcija i nesrodničkog udomiteljstva gdje se djetetu traži „zamjenska obiteljska sredina“ (Bartoluci, 2014.). Razlog zbog kojeg se i Republika Hrvatska sve više okreće trendu Zapadne Europe i poticanju razvoja udomiteljskih obitelji i drugih izvaninstitucionalnih oblika skrbi u odnosu na ustanove za djecu jest taj što udomiteljstvo dijeli jako puno obilježja sa obitelji, a prema Konvenciji o pravima djeteta (1989.) upravo je obitelj ta koja predstavlja prirodno okruženje za razvoj i dobrobit djece.

Udomiteljske obitelji za dijete mogu predstavljati dobar primjer zdravog obiteljskog života i roditeljskih uloga, pružiti mu individualiziranu pažnju i emocionalnu stabilnost te ga integrirati u lokalnu zajednicu i proširiti mu socijalnu mrežu što boravkom u odgojnim grupama u specifičnom kontekstu ustanova nije moguće (Sladović Franz, 2004.). Međutim, ono što se javlja kao otegotna okolnost na strani udomiteljskih obitelji je često nedovoljna stručnost udomitelja da odgovore na potrebe djece koja kod njih borave. Istraživanje o stavovima stručnjaka socijalne skrbi prema izdvajanju djece i udomiteljstvu kojeg su provele Ajduković, Sladović Franz i Kamenov (2005.) ukazalo je na svojevrsnu suzdržanost i opreznost u mišljenju stručnjaka kod pitanja vezanih uz udomiteljstvo iz razloga što smatraju da udomiteljima nedostaje stručnih znanja i vještina u radu sa specifičnim grupama djece, u vođenju komunikacije, konstruktivnom rješavanju sukoba te da općenito postoji nedostatak znanja o vlastitim pravima i poznavanja zakonske materije te znanja iz zdravstvene skrbi koja su važna u radu sa djecom. Isto tako, ono što karakterizira Republiku Hrvatsku jest činjenica da je jako puno udomitelja starije životne dobi te su nejednako zastupljeni po regijama o čemu se isto treba razmišljati uzimajući u obzir plan stavljanja udomiteljstva kao vodećeg načina skrbi za djecu u riziku (Bartoluci, 2014.).

Iz svega navedenog, može se zaključiti kako i institucionalna i izvaninstitucionalna skrb imaju svoje prednosti i nedostatke te se treba voditi najboljim interesom djeteta prilikom odlučivanja o njihovom smještaju. Pružanje djeci „prava glasa“ u situacijama izbora smještaja jednako tako je od velike važnosti i ne smije se zapostaviti prilikom odlučivanja o istom iz razloga što se najbolji interes djeteta ogleda u donošenju odluke

„u skladu s onim što bi dijete za sebe (i o sebi) odlučilo kad bi za to bilo sposobno“. (Hrabar, 2007., prema Bartoluci, 2014.).

Bitno je naglasiti kako proces denistitucionalizacije već neko vrijeme uzima maha na našim prostorima i unosi pozitivne promjene u sustav socijalne skrbi kroz uvođenje novih usluga, jačanje stručnih znanja i vještina zaposlenih u dječjim domovima, smanjivanje veličine odgojnih grupa kako bi se moglo odgovoriti na individualne potrebe djece, poticanje učenja i obrazovanja te otvaranje mogućnosti osnivanja domova vjerskim zajednicama i drugim udrugama čime se ruše „zidovi“ zatvorenih domova i olakšava integracija djece u lokalnu zajednicu (Sovar, 2015.). Unatoč tomu, i dalje ostaje velik prostor za transformaciju institucionalnih uvjeta smještaja, ali i unaprjeđenja udomiteljstva kroz promicanje važnosti istog među mlađom populacijom, posebice u regionalnim područjima u kojima je slabije razvijeno te pružanje stručne podrške i izobrazbe potencijalnim/postojećim udomiteljima (Bartoluci, 2014.).

Proces deinstitucionalizacije karakterizira se kao jedan postupan proces, gdje se radi na „obnovi“ čitavog sustava socijalne skrbi u kontekstu zaštite djece i osiguravanja njihove dobrobiti. Ipak, ono što je važno istaknuti jest da je jedan od primarnih koraka u ostvarivanju tog cilja - prevencija (Sovar, 2015.). Osmišljavanjem programa i razvojem usluga u suradnji sa lokalnim zajednicama i udrugama, stručnjacima se otvara prostor da roditeljima pomognu unaprijediti vlastite roditeljske vještine, izoštriti postojeće snage, a minimizirati rizike te na taj način unaprijediti kvalitetu obiteljskog života i života djeteta s ciljem sprječavanja njegova izdvajanja (Bartoluci, 2014.).

5. ISHODI I POSLJEDICE MJERA IZDVAJANJA I SMJEŠTAJA DJETETA IZVAN OBITELJI

Cjelokupni proces izricanja mjera koje uključuju izdvajanje djeteta iz obitelji te njihov smještaj izvan iste za sobom nosi različite ishode i dugoročne posljedice koje mogu ostaviti pozitivni, ali i negativni utjecaj na djetetov daljnji život (Davidson-Arad, 2005.). Bitno je podsjetiti se kako se žurna mjera izdvajanja djeteta iz obitelji izriče na 15 dana, nakon čega slijedi mjera privremenog povjeravanja skrbi o djetetu koja traje

30 dana uz mogući produžetak ili ranije ukidanje, ovisno o okolnostima slučaja (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, čl.138, st.1, čl.152, st.3,5). Za to vrijeme, dijete boravi u za njega izabranom smještaju, koji bi trebao odgovarati na sve njegove životne potrebe dok se u obitelji ne ostvare uvjeti za njegov povratak. Govoreći o samom konceptu izdvajanja djeteta iz obitelji, ono predstavlja izrazito tešku odluku za stručnjake (Davidson-Arad, 2005.). Unatoč tome, isti izražavaju pozitivan stav prema izuzimanju djeteta, ističući neizbježnost te mjere u situacijama koje su životno ugrožavajuće za dijete (Ajduković, Sladović Franz i Kamenov, 2005.). Iz perspektive djece, mjera žurnog izdvajanja iz obitelji predstavlja stresno iskustvo koje ostavlja niz poteškoća na njihovo psihosocijalno funkcioniranje (Sladović Franz i Mujkanović, 2003.). U znanstvenom radu Koller-Trbović i Žižak (2006.). koje su metodom samoiskaza mladih i djece u riziku ispitivale njihov doživljaj društvenih intervencija, djeca pretežno iskazuju kako im je izdvajanje i separacija od roditelja predstavljala vrlo teško razdoblje, ali su većinom iskazivali svjesnost o nužnosti i potrebi za pomoći stoga bi takav period bio kratkotrajan, dok tek nekolicina govori o dužem trajanju poteškoća. Bitno je naglasiti kako u prihvaćanju novonastale situacije, veliku ulogu igraju i roditelji. Uzimajući u obzir dobrobit vlastitog djeteta i kroz suradnju sa Zavodom u tijeku provođenja mjere izdvajanja i kasnije smještaja djeteta, roditelji pozitivno utječu na dijete i olakšavaju mu prilagodbu na izvanobiteljski smještaj i mirenje sa situacijom separacije, dok u suprotnom kroz otpor još više otežavaju već izrazito tešku situaciju za dijete i na taj način ugrožavaju njegov daljnji razvoj (Sladović Franz i Mujkanović, 2003.). Nakon izdvajanja, nastupa smještaj djeteta koji, kao što je već spomenuto, često ide prema slobodnom mjestu, a ne potrebi i želji djeteta (Sladović Franz i Mujkanović, 2003.). Izuzeta djeca najčešće svoje iskustvo smještaja opisuju kao „*mirenje sa situacijom*“ i pretežno govore o brznoj prilagodbi na novu okolinu, dok odnos sa nositeljima smještaja opisuju kao zadovoljavajući ili neutralan (Koller-Trbović i Žižak, 2006.).

Davidson-Arad (2005.) proveo je longitudinalno istraživanje o kvaliteti života 93 djece u riziku koja su bila izdvojena iz obitelji i uspoređivao ih u 3 mjerenja s djecom u riziku koja nisu bila izdvojena. Rezultati su pokazali kako se kod djece koja su izdvojena iz obitelji i smještena u alternativne oblike skrbi, kvaliteta života postupno poboljšavala u razdoblju od 15 mjeseci, dok je kvaliteta života djece koja su ostala u

obitelji, ostala jednaka kao i na prvom mjerenju (Davidson-Arad, 2005). Ovakvi rezultati, ukazuju nam na to da kvalitetno odrađen proces izdvajanja i smještaja djeteta, postaje djetetov zaštitni čimbenik te mu ostavlja prostor za sigurno i pravilno sazrijevanje (Sladović Franz, 2004.).

Ipak, postavlja se pitanje što sa djecom koja su privremeno smještena kod druge osobe/ustanove/udomiteljske obitelji te proteka 30 dana na kojih je mjera izrečena? Rješenje se nalazi u pružanju pomoći i podrške obitelji da uklone sve nedostatke koje predstavljaju prepreku za djetetov povratak u obitelj te intenzivan rad s roditeljima na poboljšanju kvalitete roditeljskih vještina kako bi dugoročno sigurnost djeteta bila zagarantirana (Sladović Franz i Mujkanović, 2003.). Isto tako, postoje i tzv. „*neizlječive obitelji*“ gdje se radi o visokorizičnim obiteljima sa višestrukim problemima koje teško da će u doglednom vremenu moći djetetu osigurati zdravo djetinjstvo (Sladović Franz i Mujkanović, 2003.). U takvim situacijama, važno je usmjeriti se na pomoć obitelji u kontekstu održavanja kvalitetne komunikacije s djetetom i jačanje njegove otpornosti za danas-sutra samostalni život te sudu uputiti prijedlog za izricanje nekih drugih mjera obiteljsko-pravne zaštite kako bi se zaštitio djetetov najbolji interes (Sladović Franz i Mujkanović, 2003.).

Kao jedan od ishoda, ne može se zanemariti i mogućnost da dječja sigurnost bude ugrožena u institucionalnoj skrbi ili udomiteljskoj obitelji, obzirom da brojni autori ističu čestu pojavu zanemarivanja, tjelesnog te seksualnog zlostavljanja u smještajima koji bi trebali biti djetetova „*sigurna zona*“ (Benedict, Zuravin, Brandt, & Abbey, 1994; Groze, 1990; Rosenthal et al., 1991; Blatt, 1992 prema Davidson-Arad, 2005.).

Iz svega spomenutog, može se zaključiti da su posljedice različite ovisno o obiteljskoj situaciji te promptnosti stručnjaka Zavoda i suda da cijeli proces provođenja mjera bude u skladu sa svim zakonskim normama te djetetovom dobrobiti. Zahtjevi koji su postavljeni pred socijalne radnike u području zaštite djece sve više rastu, zajedno sa rastom slučaja ugroze djetetova života (Sladović Franz i Mujkanović, 2003.). U skladu s tim i očekivanja zakonodavaca, poslodavaca, medija i javnog mijenja prema teškoj zadaći socijalnih radnika isto tako postaju enormna. Ostaje veliki pritisak na socijalne radnike da adekvatno reagiraju u svakoj danoj situaciji, jer su „*ulozi*“ previsoki kad su u pitanju dječji životi te se vrlo lako socijalni

radnici u očima javnosti mogu naći u nezavidnoj poziciji koja može utjecati kako na kvalitetu obavljenog posla, tako i na profesionalni i osobni život stručnjaka.

6. IZAZOVI SOCIJALNIH RADNIKA U ZAŠTITI PRAVA I DOBROBITI DJETETA I VLASTITE SLIKE U JAVNOSTI

Socijalni radnici u području zaštite djece imaju jako veliku ulogu. Često predstavljaju prvu stručnu osobu s kojom obitelj i dijete u riziku stupe u kontakt, a najčešće i sva odgovornost za „*sretan*“ ishod situacije, spada upravo na njih (Hetherington i Piquardt, 2001. prema Sladović Franz i Mujkanović 2003.). Imajući to na umu, može se pretpostaviti da, kada se radi o izricanju težih mjera kao izdvajanje djeteta iz obitelji, socijalni radnici opisuju spomenuto iskustvo kao neizmjereno teško i stresno te izvođeno uvijek kao „*krajnje nužnosti*“ (Sladović Franz, 2004a., prema Ajduković, Sladović Franz i Kamenov, 2005.). Uz svo opterećenje koje nastupa donošenjem ovako velikih odluka koje utječu na život djeteta, socijalni radnici često moraju snositi i pritisak javnosti, a posebice medija koji prate svaku odluku Zavoda, često izdvajajući nesretne događaje te kreiraju senzacionalističke naslove u smjeru postavljanja pitanja kojima formiraju negativnu sliku o socijalnim radnicima (Stanić, 2021.). Bitno je naglasiti kako je medijsko izvještavanje u današnjem vremenu od jako velikog značaja te utjecaja u kontekstu mijenjanja stavova i utjecanja na ponašanje šire javnosti o pojedinim gorućim problemima u društvu, pa je tako, primjerice, utvrđena korelacija između medijskog izvještavanja o nasilju te povećanju broja prijava istog (Saint-Jacques i sur., 2012., prema Stanić 2021.). Povedeno ovim primjerom, vidljivo je da mediji u velikoj mjeri utječu na javnost te kontroliraju „*naraciju*“ koja će biti dominantna o pojedinim temama, pa tako i o socijalnim radnicima gdje nažalost, prednjači kultura „*traženja krivca*“ umjesto traženja korijena problema. Stanić (2021.) u svom radu ističe brojne autore koje govore o negativnom prikazivanju socijalnih radnika u medijima, nazivajući ih raznim nazivima kao što su „*narodni demoni*“ (Mendes, 2001.), nestručni i nesposobni, otimači djece i sl. (Franklin, 1989., prema Mendes, 2001.).

Uz prisutnost ovakvog stava medija, a potom i šire javnosti, povećava se strah socijalnih radnika za opstanak vlastite karijere koja može biti oskvrnjena kroz potrebu

poslodavca/zakonodavca da što prije ugase plamen „ljute“ javnosti (Lonne i Parton, 2014., prema Stanić, 2021.). Shodno tome, raste i razina profesionalnog stresa te strah od preuzimanja rizika nepredvidivosti koju sa sobom nosi odlučivanje o dobrobiti djece, znajući da učinjeni propust može biti fatalan kako za profesionalni tako i za osobni život socijalnog radnika (Rowett 1986., Norris 1990., Littlechild, 2008.). Ono do čega dovodi ovako konstruiran stav jesu brojni besperspektivni socijalni radnici koji zbog straha za sebe i straha od pogreške, prelaze u pasivnog stručnjaka koji se slijepo vodi procedurama i zakonima, ignorirajući svoje profesionalne procjene i posebnosti svakog pojedinog slučaja gdje se opet iz vida gubi najbolji interes djeteta (Munro, 2018., prema Stanić 2021.).

Rješenje ovog problema leži u aktivnoj promjeni svih aktera uključenih u područje zaštite djece – od medija, preko nadležnih vlasti pa sve do samih socijalnih radnika. Kultura „traženja krivca“ i pronalaska istih u socijalnim radnicima, treba biti okrenuta medijskim pitanjima koja idu u smjeru traženja odgovora i odgovornosti u cjelokupnom sustavu i iziskivanju potreba za promjenom koje ne mogu biti napravljene na razini individue, nego zajednice uz pomoć nadležnih vlasti (Lonne i Parton, 2014., prema Stanić, 2021.). Jednako tako, od vlasti/zakonodavca se očekuje pomnije osluškivanje potreba socijalnih radnika i drugih stručnjaka zaposlenih u socijalnoj skrbi te u skladu s tim kreiranje reformi, odnosno zakonskih odredbi i procedura koji će olakšati donošenje teških odluka intervencije u obiteljski život te je važno pronaći bolji odgovor na pritiske javnosti od onih koji dovode do ugrožavanja profesionalnog života socijalnog radnika (javno prozivanje, otkaz i sl.) (Stanić, 2021.).

Uz sve navedeno, važno je da su i sami socijalni radnici konstantno spremni na dodatno obrazovanje o suvremenim izazovima koji se javljaju, da potražuju superviziju i podršku te se samo-zastupaju za promjenu naracije koja dominira u društvu i to ne samo u vrijeme kada nastupe tragični događaji ili bivaju ocrnjeni u medijima već kontinuiranom edukacijom javnosti, ali i korisnika o problemima sustava socijalne skrbi te načinima na koji zajednički mogu ostvariti pozitivne promjene (Stanić, 2021.).

7. ZAKLJUČAK

Djeca i poštovanje te zaštita njihovih prava i dobrobiti smatraju se moralnom obvezom svakoga čovjeka, ali i pravnom obvezom svih onih koji svojim djelovanjem direktno utječu na djetetov život (Hrabar, 2019.). Prije svega, to su roditelji kojima pripada pravo na zajednički život s djetetom i ostvarivanje roditeljske skrbi na, za dijete najbolji način, a kad roditelji „*podbace*“ u ispunjenju svoje primarne uloge, nadležna tijela, kao što su sud i Zavod za socijalni rad, preuzimaju na sebe ulogu „*zaštitnika*“ djetetovog najboljeg interesa (Hrabar, 2019.). Ponekad, jedini način da se djetetova dobrobit sačuva i djetetu osigura dostojanstven život jest njegova separacija od roditelja i smještaj izvan obitelji. Takvi postupci žurnog izdvajanja djeteta, uglavnom se provode kada je riječ o obiteljima sa kombinacijom različitih rizika kao što su „*zanemarivanje djece, poremećeni obiteljski odnosi, materijalna oskudica u obitelji, napuštanje djeteta, kronična bolest roditelja i zlostavljanje*“. (Ajduković, 2004.).

Ono što se javlja kao ključni problem jesu brzo rastući slučajevi ugroženosti djetetova života te potreba Zavoda za socijalni rad da prikladno reagira i pruži jedan sveobuhvatni tretman obitelji kroz cijeli postupak izdvajanja i smještaja djeteta izvan iste (Department of Health, 1998., prema Sladović Franz i Mujkanović, 2003.). Ipak, ono što se događa jesu poteškoće u pripremi djeteta i obitelji na izdvajanje zbog hitnosti u postupcima, zatim problemi u smještaju djeteta te roditeljsko opiranje istome te potreba za intenzivnim psihosocijalnim radom sa djetetom koji često izostaje. Putem logičnog slijeda izricanja žurne mjere izdvajanja djeteta, slijedi potreba da se istom djetetu pronađe i smještaj kroz prijedlog Zavoda sudu mjere o privremenom povjeravanju skrbi o djetetu. Kao što je već i spomenuto kroz rad, postavlja se pitanje efikasnosti mjere privremenog povjeravanja skrbi o djetetu koja se izriče samo na 30 dana gdje je često realnost da se u obitelji ne stignu popraviti uvjeti za djetetov povratak što rezultira izricanjem težih mjera prema roditeljima, dok se (negativne) posljedice na djetetov razvoj i integraciju samo gomilaju. Izuzev toga, nastupa i problem smještaja djeteta koji rijetko propituje njegove želje te gleda njegov najbolji interes, već se ostvaruje kroz slobodna mjesta u domovima ili udomiteljskim obiteljima koje su podkapacitirane i često nemaju mogućnosti niti sredstva djeci u riziku posvetiti se na išta dublje od zadovoljavanja osnovnih životnih potreba higijene, hrane i odlaska u školu. Dakle, postoji potreba za povećanjem i transformacijom

alternativnih oblika skrbi za djecu te njihove podjednake raspoređenosti po regijama kako bi se dijete moglo smjestiti u skladu sa njegovim individualiziranim potrebama te kako bi moglo nastaviti ostvarivati odnose i kontakte s obitelji.

Ono što se nameće kao potreba u kontekstu rada Zavoda te samih socijalnih radnika jest usmjerenost na prevenciju, a ne spašavanje djece kada već nastupi za njih ugrožavajuća situacija. Proaktivnost socijalnih radnika u dijalogu sa zakonodavcima, javnosti te najbitnije, samim korisnicima, ključno je rješenje za sprječavanje izuzimanja djeteta iz obitelji te osiguravanja djetetu zdravog odrastanja u obiteljskom okruženju. Širenje lepeze usluga i programa za roditelje s ciljem jačanja njihovih roditeljskih vještina, konstruktivnog rješavanja obiteljskih sukoba te učenja o važnosti individualizirane skrbi za svako dijete, kao i pružanje direktne materijalne pomoći, pomoglo bi u minimiziranju rizika za dijete i njegov ostanak u obitelji.

Isto tako, kroz preventivni pristup, pitanju zaštite djece bi se pristupilo sa razine cjelokupne zajednice, gdje u sklopu lokalne zajednice, ustanove/udruge/Zavod te svi drugi dionici međusobno surađuju na stvaranju sigurnog okruženja za djecu te pružaju pomoć i podršku obiteljima kada to ne mogu one same i na taj način ispunjavaju svoju, neki moralnu, neki pravnu dužnost brige o djeci kao jednim najvažnijih zadaća društva.

Popis tablica

Tablica 2.1.1

Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2021. godini, str. 4

Tablica 4.1.

Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2021. godini, str. 11

LITERATURA:

1. Ajduković, M. (2004). Pristupi zbrinjavanju djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi u Europi. *Revija za socijalnu politiku*, 11(3-4), 299-321.
2. Ajduković, M., Sladović Franz, B. i Kamenov, Ž. (2005). STAVOVI STRUČNJAKA SOCIJALNE SKRBI PREMA IZDVAJANJU DJECE IZ OBITELJI I UDOMITELJSTVU. *Ljetopis socijalnog rada*, 12 (1), 39-66.
3. Bartuloci, M. (2014). Smještaj djece izvan obitelji u Republici Hrvatskoj i Smjernice za alternativnu skrb UNICEF-a. *Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja*, 47(95), 53-72.
4. Čop, M. i Svalina, I. (2015). Obiteljskopравни aspekt izdvajanja djeteta iz obitelji. *Pravnik*, 48. (98.), 0-0.
5. Davidson-Arad, B. (2005). *Fifteen-month follow-up of children at risk: Comparison of the quality of life of children removed from home and children remaining at home*. *Children and Youth Services Review*, 27(1), 1–20.
6. *GODIŠNJE STATISTIČKO IZVJEŠĆE O PRIMIJENJENIM PRAVIMA SOCIJALNE SKRBI, PRAVNOJ ZAŠTITI DJECE, MLADEŽI, BRAKA, OBITELJI I OSOBA LIŠENIH POSLOVNE SPOSOBNOSTI, TE ZAŠTITI TJELESNO ILI MENTALNO OŠTEĆENIH OSOBA U REPUBLICI HRVATSKOJ U 2021. GODINI* (2022). Zagreb: Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike.
7. Hrabar, D. (2019). *Obiteljsko pravo u sustavu socijalne skrbi*. Zagreb: Narodne novine.
8. Hébert, S. T., Hélie, S., & Esposito, T. (2018). *Temporary placements: A crisis-management strategy for physically abused children? Child Abuse & Neglect*.
9. Koller-Trbović, N. i Žižak, A. (2006). SAMOISKAZ DJECE I MLADIH S RIZIKOM U OBITELJI I/ILI PONAŠANJU O DOŽIVLJAJU DRUŠTVENIH INTERVENCIJA. *Ljetopis socijalnog rada*, 13 (2), 231-270
10. *Konvencija o pravima djeteta* (1991). Zagreb: Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike.

11. Korać Graovac, A. (2008). Obiteljskoppravna zaštita osobnih interesa djece prije izdvajanja iz obitelji: prava djece – odgovornosti i prava roditelja. U: M. Ajduković, i Radočaj, T. (ur.), Pravo djeteta na život u obitelji. (41- 54). Zagreb: UNICEF.
12. Littlechild, B. (2008). *Child Protection Social Work: Risks of Fears and Fears of Risks - Impossible Tasks from Impossible Goals? Social Policy & Administration*, 42(6), 662–675.
13. Maurović, I. (2010). INTERVENCIJE U OBITELJSKOM OKRUŽENJU: MOGUĆNOST PREVENCIJE IZDVAJANJA DJECE I MLADIH RIZIČNOG PONAŠANJA IZ OBITELJI. *Ljetopis socijalnog rada*, 17 (3), 413-443.
14. Obiteljski zakon. *Narodne novine*, br. 103/15, 98/19, 47/20
15. Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta. *Narodne novine*, br. 123/15, 87/22
16. Stanić, L. (2021). »Zašto djeca nisu oduzeta na vrijeme? «: Analiza medijskih izvještaja o socijalnim radnicima povodom medijski eksponiranih slučajeva zlostavljanja djeteta. *Ljetopis socijalnog rada*, 28 (2), 317-351
17. Sladović Franz, B. i Mujkanović, Đ. (2003). IZDVAJANJE DJECE IZ OBITELJI KAO MJERA SOCIJALNE SKRBI. *Ljetopis socijalnog rada*, 10 (2), 229-242
18. Sladović Franz, B. (2004). ODABIR IZVANOBITELJSKOG SMJEŠTAJA DJECE UGROŽENOG RAZVOJA U OBITELJI. *Ljetopis socijalnog rada*, 11 (2), 215-228.
19. *Sigurnost i dobrobit djeteta: Strukturirani pristup zaštiti djece u socijalnoj skrbi* (2021). Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku u suradnji s Društvom za psihološku pomoć.
20. Sovar, I. (2015). INSTITUCIONALIZACIJA I DEINSTITUCIONALIZACIJA USTANOVA ZA DJECU BEZ ODGOVARAJUĆE RODITELJSKE SKRBI. *Ljetopis socijalnog rada*, 22 (2), 311-332.

21. Vejmelka, L. i Sabolić, T. (2015). POTENCIJALI DOMOVA ZA DJECU BEZ ODGOVARAJUĆE RODITELJSKE SKRBI IZ PERSPEKTIVE ODGAJATELJA. *Kriminologija & socijalna integracija*, 23 (1), 72-98.